

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201308221314>

Author(s): Raunio, Tapio
Title: Valitsijoiden EU-tavoitteet
Main work: Suomen europarlamenttivaalit
Editor(s): Pesonen, Pertti
Year: 2000
Pages: 82-105
ISBN: 951-44-5598-3
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Political science
Item Type: Article in Compiled Work
Language: fi
URN: URN:NBN:fi:uta-201308221314

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

4 VALITSIJOIDEN EU-TAVOITTEET

Tapio Raunio

Euroopan parlamentin vaaleissa on kansalaisten integraatioasenteilla merkitystä niin äänestämisen ekspressiivisen kuin instrumentaalisen ulottuvuuden kannalta. Ensinnäkin äänestysvilkkaus riippuu siitä, kokevatko suomalaiset ja muut EU-kansalaiset europarlamenttivaaleissa äänestämisen kansalaisvelvollisuudekseen. Samoin unionin poliittisen järjestelmän rakenne sekä parlamentin valtaoikeudet vaikuttavat todennäköisesti valitsijoiden äänestysosallistumiseen. Erityisen ratkaisevaa on äänestämisestä saatava hyöty: kokevatko valitsijat europarlamenttivaaleissa äänestämisen tehokkaaksi kanavaksi vaikuttaa unionin päätöksentekoon?

Tämän luvun tarkoituksena on kartoittaa valitsijoiden integraatioasenteita ja EU-tavoitteita sekä näiden tavoitteiden merkitystä europarlamenttivaaleissa. Tutkimuskysymykset ovat: Miten suomalaiset ja muiden jäsenvaltioiden valitsijat suhtautuivat yhdenytymiseen? Kuinka hyvin kansalaiset tunsivat europarlamentin? Miten valitsijat suhtautuivat europarlamenttivaaleihin kansallisiin parlamenttivaaleihin verrattuna? Mitä Eurooppa-poliittisia tavoitteita valitsijoilla oli? Kuinka tärkeässä asemassa EU-tavoitteet olivat sisäpoliittisiin asiakysymyksiin verrattuna ehdokasvalintaa tehtäessä? Miten eri puolueiden äänestäjien mielipiteet poikkesivat toisistaan?

Luvun lähdemateriaali koostuu Suomessa tehdyistä kansallisista haastattelututkimuksista sekä eurobarometreista (EB), komis-

sion kaikissa unionin jäsenvaltioissa säännöllisesti teettämistä mielipidetutkimuksista.¹ Tutkimustulosten esittelyssä vertaillaan mahdollisuuksien mukaan suomalaisten sekä muiden jäsenvaltioiden kansalaisten asenteita, ja selvitetään missä määrin kotimainen mielipideilmastomme poikkeaa yleiseurooppalaisesta tasosta.

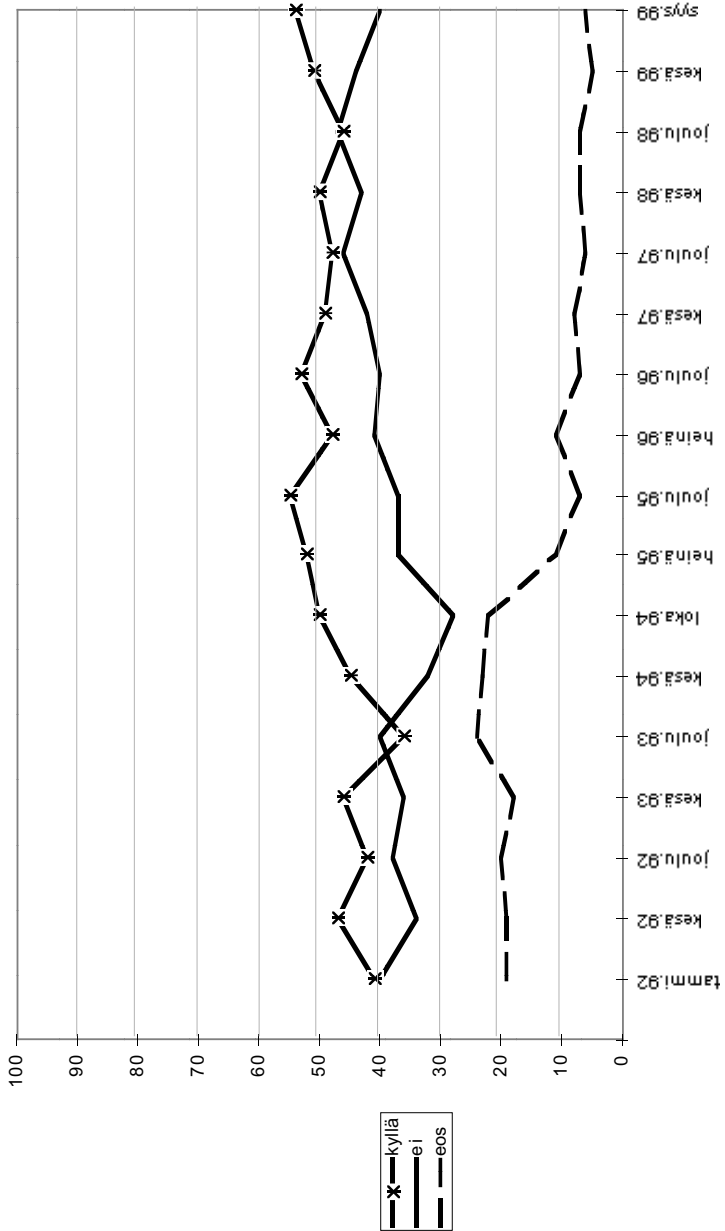
Luku jakautuu viiteen osaan. Ensin tarkastellaan suomalaisten ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisten suhtautumista yhdentymiseen ja heidän yleisiä EU-tavoitteitaan. Toisessa osassa tarkastellaan valitsijoiden asennoitumista Euroopan parlamenttiin ja kansalaisten parlamentin toimintaan kohdistamia odotuksia ja tavoitteita. Kolmannessa osassa esitellään valitsijoiden käsityksiä EP-vaalien merkityksestä. Neljännessä osassa analysoidaan Suomen Gallupin aineistojen valossa EU-tavoitteiden merkitystä europarlamenttivaaleissa ehdokas- ja puoluevalinnan kannalta. Lopuksi kerrataan luvun keskeiset johtopäätökset ja luodaan lyhyt yhteenveto suomalaisten EU-tavoitteista ja unioniasioden merkityksestä europarlamenttivaaleissa.

Asennoituminen yhdentymiseen

Miten suomalaiset ja unionikansalaiset suhtautuvat yhdentymiseen? Kansalaisten *asennoitumista maansa unionijäsenyyteen* on kartoitettu eurobarometreissa seuraavalla kysymyksellä: ‘Yleisesti ottaen katsotteko, että maamme jäsenyys Euroopan unionissa on

¹ Eurobarometrit aloitettiin säännöllisenä vuodesta 1974. Haastattelut toteutetaan pääsääntöisesti kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Vastaajia on noin tuhat jäsenvaltiota kohden. Demografiset ja muut taustamuuttujat sisältävät vastaajien iän, sukupuolen, siviilisäädyn, poliittisen suuntautumisen, tulot, perheen koon ja asuinalueen. Suomi on ollut mukana barometreissa osittain keväästä 1993 (EB 39) ja kokonaisuudessaan vuodesta 1995 alkaen (EB 43). Suomen osalta eurobarometrit toteuttaa Suomen Gallup Oy. Eurobarometrien julkaisut ovat saatavina komission kotisivuilla osoitteessa europa.eu.int/comm/dg10/epo/eb.htm. Suomessa eurobarometrien data-aineistot ovat saatavissa tutkijoiden käyttöön Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (www.fsd.uta.fi).

Kuvio 4.1
 EU-jäsenyyden kannatus Suomessa, 1992–99 (%)

hyvä asia, huono asia, ei sen enempää hyvä kuin huonokaan asia?’ Aikavälillä 1981–1999 noin 50–60 % vastaajista koki maansa jäsenyyden hyväksi asiaksi, noin 20–30 % katsoi, että jäsenyys ei ole hyvä eikä huono asia ja noin 10–15 % mielsi jäsenyyden huonoksi asiaksi. Keväällä 1999 prosenttiosuudet olivat 49, 27, ja 12. Loput eivät osanneet sanoa kantaansa. Suomalaisista alle puolet eli 45 % koki jäsenyyden hyvänä asiana ja 19 % oli vastakkaista mieltä. Yli kolmannes suomalaisista ei kokenut jäsenyyttä hyväksi tai huonoksi asiaksi (EB 51).

Kuviossa 4.1 on Eurooppalaisen Suomen kuukausittain teettämistä mielipidemittauksista koottu aikasarja EU-jäsenyyden kannatuksesta vuosilta 1992–1999.² Kysymysten sanamuodot ovat vaihdelleet jonkin verran. Tammikuusta 1992 joulukuuhun 1993 kysymys kuului ‘Pitäisikö Suomen liittyä Euroopan Yhteisön eli EY:n jäseneksi?’. Kesäkuussa 1994 kysymyksenä oli ‘Tuleeko Suomen liittyä Euroopan Unioniin saavutetun neuvottelutuloksen mukaisesti?’. Heinäkuusta 1995 alkaen kysymys on ollut muodossa ‘Jos kansanäänestys Suomen jäsenyydestä Euroopan Unionissa järjestettäisiin nyt, äänestäisitkö jäsenyyden puolesta vai sitä vastaan?’. Vuoden 1994 jäsenyyskansanäänestykseen asti vastausvaihtoehdot olivat ‘kyllä’, ‘ei’, ja ‘en osaa sanoa’. Heinäkuusta 1995 alkaen vastausvaihtoehdot ovat olleet ‘puolesta’, ‘vastaan’, ja ‘en osaa sanoa’. Sanamuotoeroista huolimatta kysymykset mittaavat pitkälti samaa asiaa eli jäsenyyden yleistä kannatusta kansalaisten keskuudessa. Kuten kuviosta havaitaan, ovat vastausjakaumat säilyneet varsin ennallaan koko tutkimusajanjakson.

² Omnibus-tutkimuksissa on haastateltu noin tuhatta 15-69-vuotiasta suomalaista. Lokakuun 1994 lukemat perustuvat TeleBus-tutkimukseen, jossa haastateltiin noin 1500 äänestysikäistä suomalaista. Samalla on muistettava, että lokakuun 1994 jäsenyyskansanäänestyksessä 42 % oli jäsenyyden puolella, 32 % jäsenyyttä vastaan ja 26 % valitsijoista jätti äänestämättä. Heinäkuusta 1995 alkaen Omnibus-tutkimusten vastaajien ikähaarukka oli 15-74-vuotiaat suomalaiset. Kuukausittaiset vastausjakaumat on raportoitu Eurooppalaisen Suomen kotisivuilla (www.eurooppalainen suomi.fi).

Jäsenyyden kannattajien osuus nousi lievästi vuoden 1999 alusta alkaen, mutta tämänkin jälkeen vain varsin niukka enemmistö tuki unionijäsenyyttä. Jäsenyyttä on vastustanut noin 40 % vastaajista. Jäsenyysaikana ainoastaan joulukuussa 1998 oli jäsenyyden vastustajia (47 %) enemmän kuin kannattajia (46 %). Merkille pantavaa on, että päättämättömien (‘en osaa sanoa’) osuus on vuodesta 1996 alkaen laskenut alle kymmeneen prosenttiin.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) vuotuiset tutkimukset antavat samanlaisen kuvan jäsenyyden kannatuksesta. Vuosina 1996–1999 haastatelluista 38–44 % suhtautui myönteisesti Suomen EU-jäsenyyteen, 27–33 % omaksui neutraalin kannan ja 25–29 % asennoitui kielteisesti unionijäsenyyteen. Kielteisimmin unionijäsenyyteen suhtautuivat keskustan ja vasemmistoliiton kannattajat, myönteisimmin puolestaan kokoomuksen, sdp:n ja rkp:n kannattajat. (EVA 1999) Puoluekohtaiset jakolinjat ovat pysyneet varsin muuttumattomina sitten vuoden 1994 jäsenyyskansanäänestyksen.

Konkreettisempi kysymys koskee valitsijoiden käsitystä *jäsenyydestä maalleen koituneesta hyödystä*. Tätä on eurobarometreissa mitattu vakiokysymyksellä ‘Kaiken kaikkiaan katsotteko, että maamme on hyötynyt EU-jäsenyydestä vai eikö se ole hyötynyt?’. Keväällä 1999 44 % unionikansalaisista ja 43 % suomalaisista koki maansa hyötynneen jäsenyydestä. Vastakkaista mieltä oli 29 % unionikansalaisista ja 40 % suomalaisista. (EB 51) Vastausjakaumat ovat pysyneet suhteellisen vakioina kautta 1990-luvun. Kevään 1999 mittaus oli ensimmäinen kerta Suomen osalta kun niiden osuus, joiden mielestä maamme on hyötynyt jäsenyydestä, oli suurempi kuin niiden, joiden mukaan Suomi ei ole hyötynyt EU-jäsenyydestä.³ Jäsenyyden alkuvuosina 1995–1998 vain alle puolet suomalaisista, 33–39 %, katsoi Suomen hyötynneen jäsenyydestä ja 41–52 % oli vastakkaista mieltä. (EB 43–50).

³ Poikkeuksen muodostaa joulukuun 1994 kysely (EB 42), jolloin 66 % haastatelluista katsoi Suomen hyötynneen EU-jäsenyydestä ja vain 20 % oli vastakkaista mieltä. Suomi liittyi unioniin vasta seuraavassa kuussa eli tammikuun alusta 1995.

Suomalaiset suhtautuvat varsin nihkeästi yhdentymisen tiivistämiseen eli unionin toimivaltuuksien vahvistamiseen. *Federalismi eli liittovaltiokehitys* ei nauti suomalaisten tukea. Lokakuun 1994 kansanäänestyksen edellä tehdyn kyselytutkimuksen mukaan vain 6 % haastatelluista kannatti Suomen ajavan unionin muuttamista ajan oloon Euroopan yhdysvalloiksi. (Holmberg 1998) Kansanäänestystä edeltänyt keskustelu keskittyi lähes täysin jäsenyyden etuihin ja haittoihin yhdentymisen tiivistämisen sekä liittovaltiokehityksen jäädessä tyystin takalalle. Myös EVA:n tutkimusten valossa vain pieni vähemmistö kannattaa unionin kehittymistä liittovaltioksi. Kysyttäessä tulisiko Suomen toimia niin, että EU:sta luotaisiin kiinteä liittovaltio (federaatio), vain 10 % yhtyi väitteeseen vuosina 1995 ja 1996. Samalla yli 70 % katsoi, että Suomen tulisi pyrkiä toimimaan itsenäisesti ja tiukasti kansallisia etujamme puolustaen. (EVA 1996) Eurobarometrien mukaan suomalaiset suhtautuvatkin ruotsalaisten, tanskalaisten ja brittien ohella nihkeimmin integraation syventämiseen.⁴

Mielipidemittaukset osoittavat unionijäsenyyden olevan kiistelty ja mielipiteitä jakava asia suomalaisten valitsijoiden keskuudessa. Aikaisemmat vastaavat kartoitukset antavat varsin samanlaisen kuvan suomalaisten asenteista. (Wiberg 1997, 1998) Mielenkiintoista on, että huomattava vähemmistö haastatelluista ei osaa nimenomaisesti asiaa tiedusteltaessa sanoa onko hänen maansa hyötynyt jäsenyydestä. Unionin vaikutukset eivät siis konkretisoidu myönteisesti tai kielteisesti kansalaisten arjessa. Poikkeuksen muodostavat muiden muassa kansainvälistyvät nuoret, vientiyrityksissä työskentelevät, unioniasioiden parissa puuhastelevat virkamiehet ja juristit, maanviljelijät ja kalastajat,

⁴ Kansalaisten integraatioasenteita käsittelevä kirjallisuus on varsin laaja. Informatiivisimmat, maakohtaisiin vertailuihin keskittyvät teokset ovat Niedermayer & Sinnott (1995) ja Schmitt & Thomassen (1999).

sekä unionin eri aluetuista hyötyneet tahot – toisin sanoen kasvava, mutta yhä selkeän vähemmistön muodostava osa kansalaisista.

Käsitykset parlamentista

Yleisen asennoitumisen ohella valitsijoilla voi myös olla yksityiskohtaisempia tavoitteita tai odotuksia unionin suhteen. He saattavat kohdistaa realistisia tai epärealistisia toiveita unionin kykyyn ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia. Luvun tässä osassa tarkastellaan kansalaisten käsityksiä ja tietämystä EP:n toiminnasta ja kansalaisten tavoitteiden ja parlamentin vaikutusmahdollisuuksien välistä yhteensopivuutta. Kevään 1999 eurobarometrissa haastateltuja pyydettiin valitsemaan ennalta laaditusta luettelosta asioita, joiden tulisi tai ei tulisi olla *unionin toiminnan prioriteetteja*. Listan kärkeen nousivat työttömyyden torjuminen (90 %), rauhan ja turvallisuuden säilyttäminen Euroopassa (90 %), köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen estäminen (88 %), järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan ehkäiseminen (88 %), ympäristön suojeleminen (83 %) sekä yksilön oikeuksien takaaminen ja demokratian periaatteiden kunnioittaminen Euroopassa (81 %). (EB 51) EU-kansalaisten kuudesta prioriteetista parlamentilla on varsinaista toimivaltaa vain ympäristön suojeleminen sekä osittain yksilön oikeuksien ja sosiaalipolitiikan aloilla.

Haastateltavia pyydettiin lisäksi nimeämään kolmentoista kohdan listalta enintään kolme *politiikan sektoria tai poliittista tavoitetta, joihin Euroopan parlamentin tulisi ensisijaisesti keskittyä*. Selkeästi tärkeimmäksi kohosi työllisyyspolitiikka (55 %). Havainto selittynee työllisyyskysymysten yleisellä tärkeydellä niin kansallisella kuin Euroopan tasolla. Lisäksi unioni on marraskuun 1997 Luxemburgin huippukokouksesta alkaen omaksunut aikaisempaa aktiivisemmän roolin työttömyyden torjunnassa. Seuraavina tulivat järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan vastustaminen (36 %), ympäristön- ja kuluttajan suojeleminen (25 %), ulko- ja turvallisuuspolitiikka (25 %) ja talous-

politiikka (24 %). Jäsenvaltioiden välillä ei ollut kovin suurta vaihtelua, eli kansalaisten prioriteetit olivat varsin yhtenevät kautta unionin. Suomalaisten identifioimat neljä prioriteettialuetta olivat työllisyys (61 %), rikollisuuden ja huumekaupan torjuminen (44 %), ulko- ja turvallisuuspolitiikka (36 %) sekä ympäristön- ja kuluttajansuojelu (30 %). (EB 51) Vastaukset ilmentävät todennäköisesti ennen kaikkea kansalaisten koko unioniin kohdistamia odotuksia. Kansalaisten priorisoimista politiikan sektoreista ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, talouspolitiikassa, työttömyyden ehkäisemisessä sekä rikollisuuden ja huumekaupan torjumisessa parlamentin lainsäädännölliset vaikutusmahdollisuudet ovat erittäin rajatut päätöksenteon tapahtuessa miltei yksinomaan ministerineuvoston tai jäsenvaltioiden toimesta.

Kansalaiset kohdistavat parlamenttiin varsin kovia ja samalla epärealistisia toiveita. Valitettavasti eurobarometreissa ei kansalaisilta ole tiedusteltu heidän käsityksiään parlamentin kyvystä huolehtia valitsijoiden mainitsemista prioriteeteista.

Mutta millaiseksi valitsijat hahmottavat parlamentin nykyisen aseman? Haastateltuja on pyydetty arvioimaan *parlamentin roolia EU:ssa* kysymyksellä 'Kuinka tärkeä mielestänne on Euroopan parlamentin rooli Euroopan unionin toiminnassa nykyään?'. Kevään 1999 mittauksessa 63 % unionikansalaisista ja 73 % suomalaisista katsoi parlamentin aseman EU:ssa olevan tärkeä tai erittäin tärkeä. Jatkona edelliseen on kansalaisilta kartoitettu heidän näkemyksiään EP:n tulevasta roolista kysymyksellä 'Pitäisikö mielestänne Euroopan parlamentin aseman vahvistua vai heikentyä nykyiseen verrattuna?'. 41 % haastatelluista oli valmis lisäämään parlamentin toimivaltaa, 22 % näki nykytilanteen sopivana ja 11 % vaati parlamentin vallan kaventamista. Suomalaisten osalta vastausjakauma oli lähestulkoon sama. (EB 51)

Parlamentin saamaa tukea selittänee ainakin osittain tutkimuksen ajankohta. Komission maaliskuussa 1999 tapahtunut eroaminen lisäsi EP:n julkisuutta ja nosti parlamentin esiin komission taloudellisten väärinkäytösten paljastajana. Suomen

Gallupin marraskuussa 1998 tekemä tutkimus antoi varsin erilaisen kuvan suomalaisten näkemyksistä. Kysymykseen ‘Kun ajatellaan Euroopan unionissa tapahtuvaa päätöksentekoa, niin pitäisikö Euroopan parlamentin valtaa lisätä, vähentää vai pitää ennallaan?’ vastanneista 45 % halusi säilyttää parlamentin aseman nykyisellään, 30 % kannatti EP:n vallan vähentämistä ja vain 16 % sen kasvattamista. Vielä vuoden 1996 vastaavassa tutkimuksessa oli 21 % haastatelluista valmis parlamentin vallan lisäämiseen kun taas 13 % halusi kaventaa parlamentin asemaa. (Suomen Gallup 1998) Vastausjakaumien ailahtelevaisuuden voidaan tulkita kuvastavan valitsijoiden heikkoa tietämystä parlamentin valtaoikeuksista.

Kysyttäessä *unionin eri instituutioiden tärkeydestä* parlamentti koettiin EU-toimielimistä selvästi tärkeimmäksi. Unionin selkeästi eniten valtaa omaavaa lainsäädännöllistä toimielintä eli ministerineuvostoa piti tärkeänä vain 55 % haastatelluista, kun taas parlamentin koki tärkeäksi 72 % vastaajista. (EB 51) Suomen Gallupin vastaavan selvityksen mukaan 36 % arvioi komission käyttävän eniten valtaa EU:ssa, 26 % veikkasi vallan ytimeksi parlamenttia, ja vain 17 % tunnisti ministerineuvoston ylimmän vallan käyttäjäksi. Saman tutkimuksen mukaan joka kolmas (33 %) oli valmis siirtämään ylimmän päätösvalan parlamentille, 36 % puolsi ministerineuvoston johtavaa asemaa, ja vain 12 % kannatti komissiolle vastaavaa asemaa. (Suomen Gallup 1998) Vastausjakaumat heijastavat kansalaisten alhaista tietämystä unionin toimielimistä. Eurobarometrit osoittavat suomalaisilla olevan varovaisestikin arvioiden korkeintaan heikot tiedot eri toimielinten – komissio, neuvosto, tuomioistuin, parlamentti – tehtävistä ja keskinäisistä valtasuhteista.

Poliittisen instituution kannalta on tärkeää, että kansalaiset kokevat voivansa luottaa siihen. Kansalaisten *luottamuksesta unionin toimielimiin* on varsin hankala tehdä johtopäätöksiä, koska niin suuri osa haastatelluista ei omaa selkeää mielipidettä asiasta. Kevään 1999 eurobarometrin mukaan parlamentti (50 %) ja tuomioistuin (44 %) herättivät eniten luottamusta kansalaisten

keskuudessa. EP oli luotetuin toimielin peräti kymmenessä jäsenvaltiossa. Suomalaiset luottivat unionin toimielimiin keskimäärää enemmän. Eniten luottamusta suomalaisten keskuudessa herättivät tuomioistuin (59 %), parlamentti (58 %) ja oikeusasiamies (57 %). (EB 51) Oikeusasiamiehen korkea sijoittuminen selittyy sillä, että viran haltija on suomalainen (Jacob Söderman).

Luottamus parlamenttiin selittyy ensisijaisesti kolmella tekijällä. Ensinnäkin se on unionin ainoa suorilla vaaleilla valittava toimielin. Toiseksi kansalaiset saattavat rinnastaa europarlamentin kansallisiin parlamentteihinsa, jotka kansanedustuslaitoksina ilmentävät valitsijoiden vaikutuskanavaa päätöksentekoon. Kolmanneksi edellä mainittu Santerin komission ero todennäköisesti vahvisti ainakin hetkellisesti valitsijoiden luottamusta europarlamenttiin. Samaisen eurobarometrin mukaan 37 % EU-kansalaisista ja 44 % suomalaisista katsoi parlamentin suojelevan heidän etujaan joko erittäin tai melko hyvin, 33 % unionikansalaisista ja 45 % suomalaisista arvioi parlamentin suojelevan heidän etujaan erittäin tai melko huonosti. Keskimäärin vajaa kolmannes ei osannut sanoa kantaansa. (EB 51) Syksyllä 1998 runsas kolmasosa suomalaisista (35 %) koki parlamentin puolustavan heidän etujaan melko tai erittäin hyvin. Niukka enemmistö (54 %) antoi parlamentille tässä suhteessa huonon arvosanan. Toisaalta enemmistö eli 57 % oli samanaikaisesti erittäin tai melko tyytyväinen suomalaisten euroedustajien toimintaan joka kolmannen (32 %) oltua tyytymättömiä. 46 % haastatelluista oli puolestaan tyytyväinen koko parlamentin toimintaan. Tyytymättömiä oli 44 %. (Suomen Gallup 1998)

Vastauksia tulkittaessa on syytä ottaa huomioon kansalaisten yleinen tietoisuus parlamentista. Unionin jäsenmaiden kansalaisilta on eurobarometreissa tiedusteltu heidän (lähinnä median kautta) *parlamentista saamaansa tietoa* kysymyksellä ‘Oletteko viimeisen kolmen kuukauden aikana kuullut tai lukenut mitään Euroopan parlamentista eli Euroopan yhteisön parlamentista?’. Vastausjakaumat ovat vaihdelleet suuresti aikavälillä 1977–1999. Myönteisesti vastanneiden osuus oli alhaisimmillaan vuonna 1982 (37 %)

ja korkeimmillaan toisten europarlamenttivaalien edellä vuonna 1984 (75 %). Parlamentin saama julkisuus on odotetusti saavuttanut huippunsa vaalivuosina. Keväällä 1999 ilmoitti 60 % unionikansalaisista ja peräti 78 % suomalaisista kuulleensa tai lukeneensa jotain parlamentista. Peräti 89 % vastanneista ilmoitti *joskus* kuulleensa parlamentista. Suomessa vastaava luku oli 97 %. Lukemat ovat poikkeuksellisen korkeita. Todennäköinen selittävä tekijä on parlamentin painostuksesta johtunut komission 15. maaliskuuta 1999 tapahtunut eroaminen, joka sai paljon julkisuutta kautta unionin. (EB 51)

Valtaosa suomalaisista kokee omaavansa heikot tiedot europarlamentaarikkojen työstä. Vuonna 1996 arvioi 73 % olevansa melko tai erittäin huonosti perillä euroedustajien toimenkuvasta ja tehtävistä. Kaksi vuotta myöhemmin heikosti perillä olevien osuus oli 76 %, eli tietämys ei ollut käytännössä noussut lainkaan. (Suomen Gallup 1998) EVA:n vuosien 1995 ja 1996 kartoituksissa yli puolet vastaajista (55 %) yhtyi toteamukseen 'Minulla ei ole minkäänlaista kuvaa siitä, mitä maamme edustajat europarlamentissa ovat tehneet tai ylipäätään aikovat tehdä'. 27 % oli väitteen kanssa eri mieltä. (EVA 1996)

Eurobarometrien mukaan suomalaisten *tietämys unionista* on EU:n keskitason yläpuolella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että suomalaisilla olisi selkeä tai edes kohtalainen tietämys unionista tai sen instituutioista. Kuvaavaa on, että keväällä 1999 peräti 43 % suomalaisista oli tietävinään hallinnolliset kulut unionin budjetin suurimmaksi menoeräksi, vaikka todellisuudessa unionin toimielinten pyrittäminen muodostaa vain 5 % vuotuisista menoista. (EB 51) EVA:n tutkimusten mukaan noin kolmasosa suomalaisista on vuodesta 1995 alkaen katsonut tuntevansa melko tai erittäin hyvin EU-jäsenyyteen liittyviä asioita. Noin kaksi kolmasosaa on vastaavasti kokenut tuntevansa unioniasioita melko tai erittäin huonosti. (EVA 1999) Nuorisoasiain neuvottelukunnan heti kesäkuun 1999 vaalien jälkeen teettämän haastattelututkimuksen mukaan 12 % alle 30-vuotiaista ilmoitti olevansa melko hyvin perillä EU:n toimintaa ja päätöksentekoeleimiä

koskevista asioista. Yksikään haastateltu ei katsonut olevansa hyvin perillä asioista, 61 % ei ollut kovin hyvin perillä eikä 27 % puolestaan katsonut olevansa lainkaan perillä EU:n toiminnasta.⁵

Suomen Gallupin marraskuussa 1998 tekemän selvityksen mukaan suomalaisten *mielikuvat parlamentista* ovat voittopuolisesti kielteisiä. Tutkimuksessa kansalaisilta tiedusteltiin monivalintakysymyksellä, mitkä ominaisuudet ja luonnehdinnat sopivat kuvaamaan parlamenttia ja sen toimintaa. 76 % haastatelluista mielsi EP:n byrokraattiseksi ja kankeaksi sekä suurten jäsenvaltioiden hallitsemaksi instituutioksi. Vajaa puolet (47 %) mielsi parlamentin salailevaksi ja 38 % keskustelukerhoksi ilman todellista valtaa. Kuitenkin 61 % näki parlamentin unionin demokraattisuuden kannalta tarpeelliseksi toimielimeksi. Kolmasosa (32 %) katsoi, että pientenkin jäsenvaltioiden ääni kuuluu parlamentissa tai että parlamentti omaa todellista valtaa (29 %). Vain 13 % mielsi parlamentin tehokkaaksi ja aikaansaavaksi instituutioksi. (Suomen Gallup 1998)

Äänestysosallistumisen kannalta mielenkiintoisin tulos on, että peräti kolme neljästä haastatellusta mielsi parlamentin suurten jäsenmaiden hallitsemaksi toimielimeksi. Samalla vain joka kolmas katsoi pienten jäsenmaiden saavan äänensä kuuluville parlamentissa. Tätä tukee myös EVA:n syksyllä 1999 tekemä kysely, jossa 73 % vastaajista yhtyi väitteeseen, jonka mukaan alhainen äänestysaktiivisuus europarlamenttivaaleissa johtui kansalaisten epäuskosta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa: 'Suomen piskuinen edustajajoukko ei vaikuta parlamentin päätöksiin eikä parlamentti EU:n päätöksiin.' (EVA 1999)

Valitsijoiden parlamenttiin kohdistamat odotukset ovat siis ristiriidassa EP:n toimivallan kanssa. Kansalaisten toiveet heijastavatkin todennäköisesti heidän yleisesti unioniin kohdistamiaan odotuksia. Haastateltujen tietämys parlamentista on sangen vähäistä. Vastaajat arvioivat parlamentin tärkeämmäksi vallan-

⁵ Tutkimuksessa haastateltiin 665 alle 30-vuotiasta. Ks. Panu Uotila, 'Kolme neljästä nuoresta nukkui EU-vaaleissa', *Helsingin Sanomat* 29.8.1999.

käyttäjäksi kuin se itse asiassa on. Nämä tulokset antavat sellaisen vaikutelman, että parlamentin valta-asema ei selitä heikkoa äänestysosallistumista. Blondel ym. (1998) katsovatkin, että kansalaisten (virheelliset) näkemykset parlamentin vallasta kumoavat toisen asteen vaalien teorian perusväittämän, jonka mukaan äänestysosallistuminen on alempi koska vaaleissa on vähemmän pelissä. Äänestysprosentin kannalta oleellisempaa onkin, että kansalaiset eivät koe koko unionia läheisiksi eivätkä ole järin kiinnostuneita unionista tai sen toiminnasta. Lisäksi suomalaiset mieltävät parlamentin väkirikkaampien jäsenvaltioiden hallitsemaksi instituutioksi.

Käsitykset europarlamenttivaalien tärkeydestä

Äänestysosallistumisen tärkeimmät motivaation lähteet ovat kansalaisvelvollisuuden täyttäminen ja vaalien tuloksen kautta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen. Äänestysosallistumisen rationaalisuuden kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat: Millä todennäköisyydellä ääni vaikuttaa vaalien tulokseen? Miten vaalien tulos heijastuu koko poliittisen järjestelmän päätöksentekoon? (Franklin 1996) EP-vaaleissa tilanne näyttäytynee suomalaisen valitsijan silmin varsin lohduttomalta. Suomalaiset valitsevat 16 edustajaa 626 jäsenen parlamenttiin, jonka mahdollisuudet ajaa kansalaisten tärkeinä pitämiä asioita ovat lisääntyneestä vallasta huolimatta edelleen melko rajalliset. Tosin edellä todettiin, että valitsijat kautta unionin mieltävät parlamentin tärkeämmäksi instituutioksi kuin se todellisuudessa on. Kansalaisvelvollisuuden täyttämisen kannalta tärkeitä tekijöitä ovat yhteinen identiteetti ja valitsijoiden asennoituminen maan poliittiseen järjestelmään. Valitsijoiden heikon unionitietämyksen, lyhyen jäsenyysajan sekä heikon yhteisen unionitason identiteetin valossa on perusteltua olettaa, että suomalaiset kokevat europarlamenttivaalit etäisiksi.

EVA:n vuosina 1996 ja 1999 tekemissä kyselyissä tiedusteltiin haastatelluilta heidän näkemystään europarlamenttivaalien

tulevasta merkityksestä väitteellä 'Tulevaisuudessa europarlamenttivaalien merkitys kasvaa ja niistä tulee merkittävä osa poliittista järjestelmäämme.' Syksyllä 1996 puolet eli 50 % vastaajista oli samaa mieltä väitteen kanssa, 12 % oli eri mieltä ja 38 % valitsi vastausvaihtoehdon 'vaikea sanoa'. Kolme vuotta myöhemmin Suomen toisten europarlamenttivaalien jälkeen 45 % haastatelluista allekirjoitti väitteen ja 20 % oli eri mieltä. (EVA 1996, 1999) Vastausjakaumia tulkittaessa on muistettava, että lokakuussa 1997 allekirjoitettu Amsterdamin sopimus lisäsi olennaisesti parlamentin valtaa. Edellä mainitun Nuorisoasiain neuvottelukunnan tutkimuksen mukaan 35 % alle 30-vuotiaista piti EP-vaaleissa äänestämistä kansalaisvelvollisuutena, vastaavan luvun oltua eduskuntavaaleissa 58 %. Vastaajista 71 % oli täysin tai osittain sitä mieltä, että europarlamenttivaaleissa äänestämällä kykenee vaikuttamaan asioihin. Eduskuntavaaleissa vastaava osuus oli 82 %. Turun Sanomien ja Aamulehden tilaaman kesäkuun alussa 1999 suoritetun kyselyn mukaan 78 % vastaajista piti eduskuntavaaleja Suomen kannalta merkityksellisimpinä kuin europarlamenttivaaleja. Vastakkaista mieltä oli 12 %.⁶

Tulokset näyttävät ilmentävän kansalaisten realistista arviota eduskunnan ja EP:n toimivallasta. Samalla on muistettava, että kansalaiset arvioivat EP:n vallan suuremmaksi kuin se todellisuudessa on. Europarlamenttivaalien alhaisen arvostuksen voidaankin ainakin osittain väittää heijastavan puolueidemme ja median luomaa kuvaa unionista ja parlamentista. Euroopan yhdentymisen mielletään suomalaisessa poliittisessa retoriikassa yleisesti hallitusten väliseksi yhteistyöksi. Lisäksi ulkopoliitiikka on Suomessa perinteisesti ollut presidentin vastuulla ja vasta EU-jäsenyyden myötä sekä kylmän sodan päätyttyä on ulkopoliitiikka noussut varsinaisesti puolueiden esityslistalle. Valitsijat ovatkin tottuneet luottamaan hallitukseen tai presidenttiin tärkeissä ulko-

⁶ Suomen Gallup Oy:n tekemään tutkimukseen haastateltiin 496 18-74 -vuotiasta suomalaista Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Ks. Kyösti Karvonen, 'Nuori "eurosukupolvi" arvostaa eurovaaleja muita enemmän', *Turun Sanomat* 6.6.1999.

poliittisissa linjavalinnoissa. Päätös osallistua talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta oli tästä erinomainen esimerkki. Kyselytutkimusten mukaan mielipiteet EMU-jäsenyyden puolesta ja vastaan jakautuivat melko tasan, mutta samalla kansalaisten enemmistö uskoi maamme liittyvän euroalueeseen. Poliittisen eliitin – hallitus, eduskunta, keskeiset puolueet ja etujärjestöt – omaksuttua myönteisen kannan myös kansalaismielipide muuttui suopeammaksi EMU-jäsenyydelle.

Suomen integraatiopolitiikkaa voi luonnehtia varovaisen myönteiseksi. Jäsenvaltioiden kansallisten Eurooppa-politiikkojen vertailussa hallituksemme ajama linja sijoittuu valtavirtaan tai jäsenmaiden keskikastiin. Suomi on valmis edistämään päätöksenteon ylikansallista ulottuvuutta vahvistamalla komission ja parlamentin asemaa sekä laajentamalla määräenemmistöpäätösten soveltamisalaa neuvostossa, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka mukaan lukien. Toisaalta hallitus ja oppositio ovat jäsenyytemme alusta alkaen kannattaneet unionin nykyisen institutionaalisen rakenteen ja varsinkin ministerineuvoston johtavan aseman säilyttämistä. Samoin hallitus on puolustanut kiertävää neuvoston puheenjohtajuutta sekä kunkin jäsenvaltion oikeutta omaan komissaariinsa. Institutionaalisissa, perustuslain luonteisissa kysymyksissä Suomi näyttäytyykin varsin pitkälle pienten jäsenvaltioiden aseman puolustajana.

Keskeisten eduskuntapuolueiden Eurooppa-poliittiset linjaukset heijastelevat pääpiirteiltään hallituksen linjauksia. Ainoastaan vihreä liitto on omaksunut muista poikkeavan, unionin toimivallan vahvistamista ja päätöksenteon ylikansallistamista varsin selkeästi puoltavan kannan. (Raunio 1999) Vuonna 1996 tehdyn laajan kansanedustajille kohdistetun kyselytutkimuksen mukaan myös suomalaiset euroedustajat katsoivat, että unionin päätöksenteon demokraattisen legitimitetin tulee ensisijaisesti perustua kansallisten parlamenttien valvontaan. (Katz 1999) Euroopan parlamentin asema ja lisääntyneet valtaoikeudet ovatkin jääneet kotimaisessa keskustelussa varsin vähälle huomiolle. Useat europarlamentaarikkomme ovat haastatteluissa vaikeroineet puolueidensa nihkeää

suhtautumista europarlamenttiin. Samanaikaisesti on korostettu eduskunnan EU-asioiden valiokunnan eli suuren valiokunnan vahvaa asemaa hallituksen Eurooppa-politiikan valvojana. Näin Euroopan parlamentin asema kansalaisten vaikutuskanavana on jäänyt epäselväksi.

Suomalaiset valitsijat mieltävät EP-vaalit merkitykseltään vähäisemmiksi kuin kansalliset parlamenttivaalimme. Europarlamenttivaaleissa äänestämistä ei koeta samalla tavalla kansalaisvelvollisuutena kuin eduskuntavaaleihin osallistuminen. Kyselyaineiston rajallisuuden vuoksi on hankalaa vetää luotettavia johtopäätöksiä EP-vaalien tärkeydestä kansalaisten mielissä. Vastausten voidaan kuitenkin nähdä heijastavan valitsijoiden realistista arviota europarlamentin toimivallasta, unionin ja kansalaisten yleistä etäisyyttä sekä parlamentin Suomessa nauttimaan verraten vähäistä arvostusta.

EU-tavoitteiden tärkeys europarlamenttivaaleissa

Aikaisempien europarlamenttivaalitutkimusten eräs keskeisiä teemoja on ollut kotimaan politiikan asioiden painotus vaalikampanjoissa Eurooppa-poliittisten aiheiden asemesta. EU-asiakysymyksillä tarkoitetaan tässä yhteydessä joko koko unionia koskevia asioita kuten laajentumista, unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallan jakoa, unionin instituutioiden valtasuhteita, unionin harjoittamaa politiikkaa, tai kyseisen jäsenvaltion integraatiopolitiikkaa. Kotimaan aiheilla tarkoitetaan puolestaan esimerkiksi hallituksen arvostelemista tai puolustamista jäsenvaltioiden sisäisten asioiden perusteella. Puolueiden vaalikampanjoiden tematiikkaa käsiteltiin kirjan edellisessä luvussa. Seuraavassa analysoidaan valitsijoiden käsityksiä EU-tavoitteiden merkityksestä äänestysvalintojen kannalta.

Suomen Gallupin lokakuun 1996 vaalien jälkeen tekemässä kyselyssä tiedusteltiin europarlamenttivaaleissa äänestäneiltä eri asioiden tärkeyttä äänestyspäätöstä tehtäessä seuraavalla kysy-

Taulukko 4.1

Äänestäjien näkemykset eri asioiden tärkeydestä vuoden 1996 europarlamenttivaaleissa (%)^a

ASIAKYSYMYYS	PUOLUE ^b				KAIKKI	
	SDP	KESK	KOK	VAS		VIHR
Suomen taloutta koskevat kysymykset	80	73	75	88	75	73
Sen eurokansanedustajaehdokkaan henkilökohtaiset ominaisuudet, jota äänestit	73	77	75	86	84	72
Suomen mahdollisuudet vastaisuudessa vaikuttaa EU:n harjoittamaan politiikkaan	71	83	72	72	76	70
Työllisyyskysymykset	79	69	58	89	75	67
Sosiaaliturvaan liittyvät kysymykset	78	64	53	89	76	65
Turvallisuus ja puolustuspolitiikkaan liittyvät kysymykset	58	63	61	63	49	57
Aluepolitiikkaan liittyvät kysymykset	57	65	42	55	47	52
Ympäristökysymykset	50	50	40	41	95	48
Suomen markan ERM-kytkentä ja Suomen mahdolliseen EMU-jäsenyyteen liittyvät kysymykset	52	46	46	68	33	46
Oman maakuntasi/kotiseutusi etuihin liittyvät kysymykset	38	57	31	29	22	37
Maatalouskysymykset	30	62	24	34	31	35
Halu rakentavasti tukea EU:n tavoitteita EMU:un ja laajentamiseen liittyvissä kysymyksissä	39	23	47	13	32	29
Halu vastustaa yleensä EU:ta ja Eurohuumaa	5	31	3	55	8	18
Halu tukea maan nykyisiä hallitusta	42	10	32	14	16	21
Halu näpäyttää maan nykyistä hallitusta	5	30	9	43	9	20

^a Niiden osuus, joiden mielestä asia oli äänestyspäätöstä tehtiessä 'hyvin tärkeä' tai 'melko tärkeä'. Muut vastausvaihtoehdot olivat 'jossain määrin tärkeä', 'ei lainkaan tärkeä' ja 'en osaa sanoa'.

^b Puolue, jonka ehdokasta vastaaja äänesti vuoden 1996 europarlamenttivaaleissa.

Lähde: Suomen Gallup (1996).

myksellä: ‘Miten tärkeitä olivat seuraavat asiat tehdessäsi omaa äänestyspäätöstäsi eurovaaleissa?’ Vastausvaihtoehdot olivat ‘hyvin tärkeä’, ‘melko tärkeä’, ‘jossain määrin tärkeä’, ‘ei lainkaan tärkeä’ ja ‘en osaa sanoa’. Puoluekohtaiset vastausjakaumat viiden keskeisen puolueen osalta ovat taulukossa 4.1, jossa raportoidaan niiden osuus, joiden mukaan kyseinen asia oli hyvin tai melko tärkeä. Vastaajien puoluetusta on määritelty heidän europarlamenttivaaleissa äänestämänsä ehdokkaan puolueen perusteella.

Asialuettelo sisältää niin EU-politiikkaan kuin puhtaasti kotimaan politiikkaan liittyviä aiheita. Tulosten mukaan kaksi viidesosaa suomalaisista äänestäjistä halusi äänellään ottaa kantaa Paavo Lipposen johtamaan sateenkaarihallitukseen: joka viides äänestäjä halusi tukea sitä ja samoin joka viides halusi puolestaan antaa EP-vaaleissa hallitukselle näpättyksen. Sisäpoliittinen hallitus/oppositio-ulottuvuus näkyy selvästi vastausjakaumissa. Hallituksen tukijoita oli eniten sdp:n ja kokoomuksen äänestäjäkunnissa ja sen näpättyjä puolestaan eniten pääoppositiipuolue keskustan äänestäjissä. Vastauksia tulkittaessa on syytä muistaa, että Lipposen hallitus ajoi varsin päättäväisesti EU-myönteistä linjaa, jonka keskeinen päämäärä oli EMU-jäsenyys, ja että Suomen mahdollinen talous- ja rahaliittoon liittyminen sai paljon julkisuutta juuri ensimmäisten europarlamenttivaalien edellä.

EU-kysymyksistä halu vastustaa yleensä unionia näyttäytyi vasemmistoliiton ja keskustan kannattajien joukossa tärkeänä tekijänä. Kun unioniin kielteisesti suhtautuvia oli suhteellisesti eniten vasemmistoliiton äänestäjissä, tämä ilmeni, paitsi EU-kriittisten ehdokkaiden äänestämisenä, myös yleisenä hallituksen vastaisuutena EP-vaalien yhteydessä. Kokoomuksen ja sdp:n äänestäjien joukossa painotettiin puolestaan päinvastoin halua tukea unionia talous- ja rahaliiton sekä laajentumisen suhteen.

Jokaisen puolueen äänestäjien keskuudessa koettiin tärkeäksi Suomen mahdollisuudet vaikuttaa unionin harjoittamaan politiikkaan. Samoin EMU-jäsenyyden koki tärkeäksi noin puolet haastelluista, oletettavasti tosin eri syistä. Mielenkiintoista on, että kolmesta tärkeimmästä asiakysymyksestä vain yksi oli suorana-

Taulukko 4.2
Ehdokkaiden ominaisuuksien tärkeys valitsijoiden tehdessä äänestyspäätöksensä
vuoden 1999 vaaleissa (%)^a

OMINAISUUDET	PUOLUE ^b			KOK	VAS	VIHR	KAIKKI
	SDP	KESK	KOK				
<i>Tausta</i>							
Syvällisesti perehtynyt EU:ta koskeviin asioihin	95	92	96	93	92	91	
Oikea puoluetusta	65	67	70	66	58	57	
Riittävän tunnettu ja jolla on läpimenomahdollisuuksia	65	65	68	49	45	57	
Kansanedustajakokemusta Suomessa	53	52	50	50	41	47	
Oman maakuntasi ihmisiä	33	47	30	27	15	30	
<i>Henkilökohtaiset ominaisuudet</i>							
Yhteistyö- ja sovittelukykyinen	94	95	96	94	90	90	
Kielitaitoinen	95	92	94	85	93	88	
Edustava ulkonäkö ja olemus	29	39	34	29	26	28	
Innokka itsensä esille nostamiseen	17	26	22	27	23	22	
<i>Polittiset tavoitteet</i>							
Ajaa EU:ssa määrätietoisesti vain suomalaisten etuja	67	74	57	63	35	61	
Kannattaa Euroopan rahaliittoa ja yhteistä rahaa	56	23	58	25	35	35	
Vastustaa EU:n yhteistä puolustuspolitiikkaa	27	31	21	40	29	27	
Kannattaa uusien jäsenmaiden ottamista EU:hun	26	12	22	22	21	19	

^a Niiden osuus, joiden mielestä tekijä oli 'erittäin tärkeä' tai 'melko tärkeä'. Muut vastausvaihtoehdot olivat 'ei kovinkaan tärkeä', 'ei lainkaan tärkeä' ja 'en osaa sanoa'.

^b Puoluekanta on määritely maaliskuun 1999 eduskuntavaalien puoluekannan perusteella.
Lähde: Suomen Gallup (1999a).

sesti EU-aiheiseksi luokiteltava. Tärkeimmiksi tekijöiksi koettiin Suomen taloutta koskevat kysymykset ja eurokansanedustajaehdokkaan henkilökohtaiset ominaisuudet. Kolmanneksi tärkeimmäksi miellettiin Suomen mahdollisuudet vaikuttaa vastaisuudessa EU:n harjoittamaan politiikkaan. Tosin Suomen taloutta koskevien kysymysten voidaan varsin perustellusti katsoa olevan ainakin epäsuorasti unionitason asia, ovathan jäsenvaltiot sitoutuneet talouspolitiikkojensa koordinointiin. Sosiaaliturva ja työllisyyskysymykset koettiin kaikkien puolueiden kannattajien keskuudessa samoin tärkeiksi aiheiksi. Integraation tukeminen tai vastustaminen eivät olleet vuoden 1996 vaaleissa tärkeitä tekijöitä äänestyspäätöstä tehtäessä. (Suomen Gallup 1996)

Taulukossa 4.2 raportoidaan puolestaan keväällä 1999 ennen toisia EP-vaalejamme tehdyn kyselyn tulokset, jossa haastatelluilta tiedusteltiin mielipidettä ehdokkaiden eri ominaisuuksien merkityksestä kysymyksellä 'Jos ajatellaan, että äänestät Euroopan parlamentin vaaleissa, niin miten tärkeä seuraava asia on kun valitset tai harkitset omaa ehdokastasi?'. Vastausvaihtoehdot olivat 'erittäin tärkeä', 'melko tärkeä', 'ei kovinkaan tärkeä', 'ei lainkaan tärkeä' ja 'en osaa sanoa'. Taulukossa on mainittu puoluekohtaisesti niiden osuus, joiden mielestä kyseinen ominaisuus oli erittäin tai melko tärkeä.

Ehdokkaiden ominaisuudet on jaettu kolmeen kategoriaan: ehdokkaiden taustaan liittyviin tekijöihin, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja poliittisiin tavoitteisiin. Ominaisuuksista kolme nousi selkeästi ylitse muiden: syvälinen perehtyneisyys unionia koskeviin asioihin, yhteistyö- ja sovittelukyky ja kielitaitoisuus. Puolueiden kesken ei näiden ominaisuuksien painottamisen kohdalla ollut sanottavaa hajontaa. Ehdokkaiden EU-poliittiset tavoitteet olivat valitsijoiden mielestä selvästi vähemmän tärkeitä. EU-aiheista laajentumisen tukeminen oli kaikista ominaisuuksista vähiten tärkein eikä se korostunut tärkeänä tekijänä minkään puolueen kannattajien keskuudessa. Vähiten laajentumista kannattivat keskustan äänestäjät. Yhteisen rahan kannattaminen korostui sdp:n ja kokoomuksen leireissä yhteisen puolustuspoli-

Taulukko 4.3

Äänestäjien näkemykset asiakysymysten tärkeystään äänestyspäätöstä tehtäessä vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa (%)^a

KYSYMYKSET	PUOLUE ^b					KAIKKI
	SDP	KESK	KOK	VAS	VIHR	
Suomen mahdollisuudet vaikuttaa EU-politiikkaan	67	61	63	65	61	61
Äänestämäsi ehdokkaan europarlamenttiryhmän mahdollisuudet vaikuttaa EU:ssa	58	50	57	67	61	56
Ympäristökysymykset	48	50	48	63	88	54
Aluepolitiikkaan ja alueelliseen kehitykseen liittyvät kysymykset	42	71	49	63	58	54
Suomen EU-politiikkaan liittyvät kysymykset	54	56	57	63	49	53
Turvallisuus ja puolustuspoliittiset kysymykset	41	51	63	61	39	51
EU:n yleiseen kehitykseen liittyvät kysymykset	46	48	48	63	37	46
Maatalouskysymykset	25	65	25	35	37	37
Naisien ja miesten tasa-arvoon liittyvät kysymykset	35	28	22	35	56	31
EU:n laajentumiseen liittyvät kysymykset	33	30	31	35	19	28
EU:n liittovaltioneuvoston vastustaminen	15	36	18	50	14	24
EU:n kehittäminen liittovaltion suuntaan	14	19	17	28	14	17

^a Niiden osuus, joiden mielestä kysymys oli 'hyvin tärkeä' tai 'melko tärkeä'. Muut vastausvaihtoehdot olivat 'jossain määrin tärkeä', 'ei lainkaan tärkeä' ja 'ei osaa sanoa'.

^b Puolue, jonka ehdokasta vastaaja äänesti kesäkuun 1999 europarlamenttivaaleissa.
Lähde: Suomen Gallup (1999b).

tiikan vastustamisen oltua puolestaan korostuneinta vasemmistoliiton kannattajakunnassa. Ehdokkaan keskittyminen määrätietoisesti vain suomalaisten etujen ajamiseen oli tärkeää 61 prosentille vastaajista. Kansallisten etujen ajamista painotettiin eniten keskustan leirissä ja ainoastaan vihreiden keskuudessa alle puolet mielsen tärkeäksi asiaksi. (Suomen Gallup 1999a)

Suomen Gallupin syksyllä 1999 tekemässä tutkimuksessa tiedusteltiin europarlamenttivaaleissa äänestäneiltä – eli noin kolmasosalta koko valitsijakuntaa – edellisten vaalien tapaan heidän näkemyksiään eri asioiden tärkeydestä kysymyksellä ‘Miten tärkeiksi koit seuraavat asiakysymykset omaa äänestyspäätöstä tehdessäsi?’. Vastausvaihtoehdot olivat ‘hyvin tärkeä’, ‘melko tärkeä’, ‘jossain määrin tärkeä’, ‘ei lainkaan tärkeä’ ja ‘ei osaa sanoa’. Taulukossa 4.3 raportoidaan puoluekohtaisesti niiden osuus, joiden mukaan asiakysymys oli hyvin tai melko tärkeä.

Asiakysymysten lista poikkeaa vuoden 1996 vastaavasta kyselystä, joten suorien vertausten tekeminen on hankalaa. Varsinaisia EU-aiheita oli nyt seitsemän vuoden 1996 tutkimuksen neljän asemesta. Suomen mahdollisuudet vaikuttaa EU-politiikkaan miellettiin asiakysymyksistä tärkeimmäksi. Puolueiden kannattajien välillä ei tässä suhteessa ollut juuri lainkaan eroja. Toiseksi tärkein tekijä oli ‘äänestämäsi ehdokkaan europarlamenttiryhmän mahdollisuudet vaikuttaa EU:ssa’. Tässäkin kysymyksessä puolueiden äänestäjien painotukset olivat varsin yhtenevät. Huomionarvoista on, että tekijää painotettiin eniten vasemmistoliiton ja vihreiden keskuudessa, vaikka molempien puolueiden euroedustajat istuvat parlamentissa varsin pienissä ryhmissä. Seuraavina tulivat ympäristökysymykset ja aluepoliittiset kysymykset sekä Suomen EU-politiikkaan liittyvät kysymykset. Yksityiskohtaisemmista unioniaiheista laajentuminen ei taaskaan noussut tärkeäksi. Liittovaltiokehityksen puoltaminen tai sen vastustaminen olivat samoin vähemmän tärkeitä. Federalismin vastustamista painotettiin eniten vasemmistoliiton ja keskustan kannattajien keskuudessa. (Suomen Gallup 1999b)

Molempien europarlamenttivaaliemme kohdalla tilanne on pitkälti samanlainen. Yksityiskohtaiset Eurooppa-poliittiset tavoitteet kuten liittovaltiokehitys tai laajentuminen eivät kohonneet valitsijoiden silmissä tärkeiksi asioiksi. Talous- ja rahaliittoon liittyvät kysymykset olivat tosin tärkeitä vuonna 1996. Tämä selittyy ensisijaisesti EMU-jäsenyyden runsaalla julkisuudella, näin varsinkin tiettyjen EU-kriittisten ehdokkaiden vaalikampanjoissa. Yleisemmät unioniasiat kuten Suomen EU-politiikkaan vaikuttaminen koettiin puolestaan tärkeiksi, mutta varsinkin ehdokasvalinnassa ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet kohosivat selkeästi tärkeämmiksi kuin ehdokkaiden suhtautuminen integraatioon. Lisäksi valitsijat näyttävät painottavan kansallista integraatiopolitiikkaa sekä Suomen etujen ajamista Euroopan parlamentissa yleisempinä, laajojen EU-aiheiden asemesta.

Johtopäätökset

Valitsijoiden ja unionin suhde on jäänyt etäiseksi EU:n ja parlamentin lisääntyneistä valtaoikeuksista huolimatta. Suomalaiset asennoituvat yhdentymisen tiivistämiseen ja jäsenyyden hyötyihin varauksellisemmin kuin unionikansalaiset keskimäärin. EU-jäsenyys jakaakin edelleen kansaa kahtia viisi vuotta jäsenyydensääntönsä jälkeen. Valitsijoiden piestä EU-tietämystä kuvastavat heidän unioniin ja parlamenttiin kohdistamansa odotukset, jotka ovat ristiriidassa parlamentin toimivallan kanssa. Mieli-pidetutkimusten mukaan kansalaiset arvioivat parlamentin tärkeämmäksi vallankäyttäjäksi kuin se itse asiassa on. Tämä viitanee siihen, että parlamentin valtaoikeudet eivät selitä alhaista äänestysaktiivisuutta. Äänestysprosentin kannalta keskeisempänä voidaankin pitää valitsijoiden yleistä etäisyyttä unionista: kansalaisten enemmistö ei koe unionia läheiseksi eikä ole kiinnostunut unionin toiminnasta.

Suomalaiset mieltävät parlamentin väkirikkaampien jäsenvaltioiden hallitsemaksi instituutioksi. Valitsijoiden Eurooppa-

poliittisissa tavoitteissa korostuukin pienten jäsenvaltioiden aseman puolustaminen sekä kansallisten etujen ajaminen parlamentissa.

Numeroiden valossa kansalaisten asenne onkin looginen, muodostavathan Suomen 16 euroedustajaa vain 2,6 prosenttia parlamentin 626 jäsenestä. Kansalaisten tuntema huoli pienten valtioiden asemasta heijastelee poliittisen eliittimme lausumia. Suomen hallitus, eduskunta, ja keskeiset puolueet ovat varsin yksituumaisesti korostaneet pienempien jäsenvaltioiden aseman turvaamista. Samalla puolueemme ja osin myös mediat ovat korostaneet unionin hallitustenvälistä ulottuvuutta ylikansallisen päätöksenteon asemesta.

Valitsijat mieltävät eduskuntavaalit selvästi europarlamenttivaaleja tärkeämmiksi. Kansalaisten arviota voidaan pitää realistisena, varsinkin kun päätösvalta kansalaisten arjen kannalta tärkeimmissä kysymyksissä (kuten verotus, koulutus, sosiaalipolitiikka, terveydenhuolto) on pääpiirteissään edelleen eduskunnalla. Lisäksi suomalaiset eivät koe EP-vaaleissa äänestämistä samalla tavalla kansalaisvelvollisuutena kuin eduskuntavaaleihin osallistumista. Unioni ei omaa jäsenvaltioidensa kaltaista yhteistä identiteettiä tai hyväksyttävyyttä, ja näin kansallisissa parlamenttivaaleissa äänestäminen on valitsijoiden kannalta tärkeämpi ja heille lähempi poliittisen osallistumisen muoto.

EU-tavoitteet ovat pitkälti toissijaisessa asemassa europarlamenttivaaleissa. Perustuslailliset kysymykset kuten liittovaltiokehitys tai laajentuminen ovat varsin vähämerkityksisiä, kun taas yleisluontoiset asiat kuten Suomen integraatiopolitiikkaan vaikuttaminen ja Suomen mahdollisuudet vaikuttaa unionin kehitykseen koettiin tärkeiksi tekijöiksi. Ehdokasta valittaessa nousivat ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet selkeästi tärkeämmiksi kuin integraatiolinjaukset. Tulosta voidaan selittää Suomen henkilövaalijärjestelmällä, jota on kuvattu Irlannin siirrettävän äänen järjestelmän ohella unionin ehdokaskeskeisimmäksi vaalitavaksi, sekä puolueiden matalalla profiloitumisella europarlamenttivaalien edellä ja yleensä integraatiokysymyksissä.